

УДК: 351.851:374

Удосконалення системи позашкільної освіти засобами партнерства без бар'єрів

IMPROVEMENT OF THE SYSTEM OF EXTRACURRICULAR EDUCATION BY MEANS OF PARTNERSHIP WITHOUT BARRIERS

ШАБАЄВА Людмила – аспірантка кафедри публічного управління та права, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради, вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, Україна

SHABAIEVA Liudmyla – PhD student of Public Administration and Law Department, Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council, 70 Volodymyr Antonovych Str., Dnipro, 49006, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6728-2047>

DOI:

Анотація. У статті розглянуто сучасний зміст державного замовлення на вдосконалення системи позашкільної освіти засобами партнерства без бар'єрів. Сучасна позашкільна освіта відзначається динамізмом, невизначеністю й інноваційністю, як і все інформаційне суспільство, потреби якого вона має задовольняти. Аналіз становлення і розвиток позашкільної освіти в Україні свідчать про наявність прогресивних досягнень і позитивний вплив на творчий розвиток особистості. Упродовж свого історичного розвитку позашкільна освіта і виховання набули певного досвіду, престижу і сформувались як невід'ємна частина цілісної системи освіти України. Проаналізовано законодавчу базу та наукову літературу з питань визначення понять «безбар'єрність», «позашкільна освіта», «партнерство». Визначено особливості, які характеризують пріоритети і складові освітньої діяльності, що найкраще забезпечують формування відкритого простору комунікації та взаємодії всіх соціальних й освітніх суб'єктів без системних обмежень і бар'єрів. Метою статті є розробка реалізації сучасних інструментів державного управління у сфері позашкільної освіти. Аналіз практики функціонування мережі позашкільних закладів в умовах демократизації суспільних процесів дав змогу виділити ряд актуальних проблем, які мають визначати державну стратегію регулювання розвитку позашкільної освіти, спрямовану на її удосконалення. Зокрема, проаналізовано Стратегію розвитку позашкільної освіти. Визначено, що однією із перспектив розвитку державного управління позашкільною освітньою діяльністю є посилення регулюючої функції центральних органів управління освітою, яке виявляється у ресурсному, фінансово-економічному й організаційно-інформаційному забезпеченні позашкільної освіти. Розкрито сутність, мету, зміст та форми інформаційного й комунікативного забезпечення системи позашкільної освітньої діяльності. У статті використано наступні методи дослідження: метод теоретичного та практичного спрямування; аналіз і синтез – з метою вивчення стану досліджуваної проблематики.

Ключові слова: позашкільна освіта, державне регулювання позашкільної освіти, безбар'єрність, громада, імідж.

Summary. The article considers the current content of the state order for the improvement of the out-of-school education system by means of partnership without barriers. Modern extracurricular education is characterized by dynamism, uncertainty and innovation, as well as the entire information society, the needs of which it must meet. Analysis of the formation and development of extracurricular education in Ukraine shows the presence of progressive achievements and a positive impact on the creative development of the individual. During its historical development, out-of-school education and upbringing have gained some experience, prestige and formed as an integral part of the holistic education system of Ukraine. The legal framework and scientific literature on the definition of «barrier-free», «extracurricular education», «partnership» were analyzed. The features that characterize the priorities and components of educational activities that best ensure the formation of an open space of communication and interaction of all social and educational actors without systemic restrictions and barriers are identified. The purpose of the article is to develop the implementation of modern tools of public administration in the field of extracurricular education. The analysis of the practice of functioning of the network of out-of-school institutions in the conditions of democratization of social processes allowed to single out a number of actual problems which should define the state strategy of regulation of development of out-of-school education directed on its improvement. In particular, the Strategy for the Development

of Extracurricular Education was analyzed. It is determined that one of the prospects for the development of public administration of extracurricular educational activities is to strengthen the regulatory function of central education authorities, which is manifested in resource, financial, economic and organizational and informational support of extracurricular education. The essence, purpose, content and forms of information and communicative support of the system of extracurricular educational activities are revealed. The following research methods are used in the article: method of theoretical and practical orientation; analysis and synthesis – in order to study the state of the studied issues.

Key words: Out-of-school education, state regulation of out-of-school education, barrier-free, communities, image.

Вступ. Постановка проблеми державного регулювання позашкільної освіти з позицій об'єктивного аналізу є актуальною для вирішення низки проблем щодо вдосконалення порядку фінансування позашкільної освіти, матеріально-технічного й кадрового забезпечення, нормативно-правового та науково-методичного супроводу, партнерства.

Аналіз останніх досліджень. За останні роки у вітчизняній літературі значна увага приділяється проблемам позашкільної освіти, їм присвячено і ряд дисертаційних досліджень (В. Берека, О. Биковська, В. Вербицький, Г. Пустовіт, Т. Сущенко, Т. Цвірова та ін.). Водночас у цих роботах питання державного регулювання позашкільної освіти в Україні порушуються лише частково. Вивчення наукових праць, присвячених становленню й розвитку національної школи та системи освіти, свідчить про те, що проблема державного регулювання позашкільної освіти не була предметом спеціального наукового дослідження. Детально основні дилеми державного управління у системі позашкільної освітньої діяльності висвітлено у працях А. Авер'янова, Н. Анциперової, І. Бега, К. Гораш, С. Гущиної, Л. Ковбасенко, Р. Науменко, Р. Рудницької, Н. Протасової, О. Сидорчук.

Мета статті. Метою статті є аналіз законодавчих і нормативно-правових документів про державне регулювання позашкільної освіти, сучасний зміст державного замовлення на вдосконалення системи позашкільної освіти засобами партнерства без бар'єрів, визначення механізму реалізації Закону України «Про позашкільну освіту».

Виклад основного матеріалу. Обговорення викликів сьогодення на шляху реалізації завдань позашкільної освіти, питань необхідності прийняття виважених рішень для збереження діючої мережі закладів позашкільної освіти, забезпечення конституційного права дітей і молоді на рівний доступ до якісної позашкільної освіти ведеться на всіх суспільних рівнях. Концепція позашкільної освіти визначила стратегію дій та обумовила важливість подальших кроків у розробці документу, який має назву «Стратегія розвитку позашкільної освіти». Результатом його розробки була організація Стратегічної сесії з розвитку позашкільної освіти, проведеної Міжнародною асоціацією позашкільної освіти спільно з Комітетом Верховної Ради України з питань науки і освіти, Національною академією педагогічних наук України, Міністерством освіти і науки України, Національним педагогічним університетом імені М. П. Драгоманова та іншими [14, с. 49].

У підсумковій резолюції визначалися основні вектори розвитку позашкільної освіти в Україні, було розроблено документ «Стратегія розвитку позашкільної освіти».

Наразі стратегічним курсом розвитку позашкільної освіти до 2030 р. є:

- підвищення якості і доступності позашкільної освіти;
- піднесення значущості позашкільної освіти для людини, держави, суспільства;
- посилення допрофесійної підготовки, ранньої профілізації учнів;
- навчання впродовж життя у закладах позашкільної освіти;
- інтеграція позашкільля України у міжнародний освітній простір.

Основними функціями позашкільної освіти стає:

- 1) Освітня: розвиток людини як особистості, задоволенні її освітніх потреб та інтересів, забезпеченні обізнаності, освіченості, вихованості.
- 2) Соціокультурна: розвиток спільноти людей як громади, забезпечення життєдіяльності громадянського суспільства.
- 3) Економічна: формування і використання продуктивних здібностей особистості як людського капіталу держави та суспільства.

Головною метою реформ у позашкільній освіті є створення високоякісної, доступної системи позашкільної освіти, розширення функцій закладу позашкільної освіти в адміністративно-територіальній одиниці як центру освітньої, соціокультурної та громадянської діяльності.

Позашкільна освіта – це основа формування людського капіталу. Виникнення і функціонування позашкільної освіти обумовлені специфікою освіти, її найголовнішими факторами – замовниками і споживачами (людина, громада і держава). Ключовими поняттями «позашкільної освіти» є освіта, культура, особистість, держава, заклад, вільний час, творчість тощо [1]. Сутність позашкільної освіти полягає у тому, що вона є організованою державою системою розвитку людини як особистості у закладах позашкільної освіти. Позашкільна освіта за своєю суттю носить діяльнісний характер, водночас є як процесом, так і результатом.

Серед фундаментальних характеристик освіти сьогодні слід відмітити насамперед репрезентацію нею таких вимірів інформаційного суспільства, як просторовість і відкритість. Тому пріоритетними стають ті складові освітньої діяльності, які найкраще забезпечують

формування відкритого простору комунікації та взаємодії всіх соціальних й освітніх суб'єктів без системних обмежень і бар'єрів. Саме до таких форм освіти і відноситься позашкільна освіта.

Позашкільна освіта становить цінність:

– для держави, суспільства – соціальне й економічне зростання; це одна з найефективніших інвестицій у найближче і віддалене майбутнє, розвиток людського капіталу;

– для громади – соціокультурна діяльність різних верств населення;

– для дітей, батьків – особистісний і професійний розвиток; безпечна, змістовна зайнятість у вільний час; навчання, виховання, розвиток, соціалізація; допомога у підготовці дітей до самостійного відповідального життя.

Вже понад 30 років позашкільна освіта займає своє гідне місце як невід'ємна складова системи освіти України. І це заслуга кожного, хто працює у позашкільлі і для позашкільля [4]. Міністерство освіти і науки України організувало форум «Освіта України-30 без бар'єрів. Вектори якості та успіху», на якому окремо відбувалася стратегічна сесія з розвитку позашкільної освіти.

Реформа децентралізації засвідчила необхідність актуалізувати питання позашкільної освіти, діяльність закладів позашкільля у громадах, як основної організаційної форми. Актуальним на сьогодні постає питання співпраці й партнерства представників влади, громадськості, закладів позашкільної освіти. Функціонування позашкільних закладів в умовах децентралізації відповідає на свої виклики, оскільки має бути створений баланс між інтересами дітей, батьків, правом вибору позашкільних закладів та набутті відповідних компетенцій, зайнятості дітей у гуртках. Про партнерство всіх стейкхолдерів: влада, бізнес, позашкільна освіта, батьки, громада – ми маємо говорити і максимально співпрацювати й на регіональному рівні.

В умовах сьогодення заклади позашкільної освіти як соціальні інститути, що виконують важливу державницьку, громадянську та соціалізуючу місію, насамперед зацікавлені у співпраці й партнерстві. Налагоджена, ефективна взаємодія і співпраця між закладами позашкільної освіти сприяють розвитку партнерських стосунків; формуванню якісного позашкільного освітньо-розвивального простору; мобілізації всіх можливих ресурсів для створення позитивного іміджу закладу позашкільної освіти на різних рівнях [13].

З досвіду й аналізу проблеми вимальовується характеристика позашкільної освіти як простору взаємодії освітньої сфери та її соціокультурного середовища, яке сьогодні найбільш адекватно представлене територіальними громадами й органами місцевого самоврядування.

По-перше, це зміцнення вже традиційних функцій позашкільної освіти як чинника формування дозвільного середовища на території громади. Особливістю сучасної позашкільної освіти є забезпечення освітньої діяльності дітей і молоді у вільний час. Адже, як свідчить аналіз опитувань як в Україні, так і в інших державах, кількість вільного часу щодня у дітей молодшого шкільного віку становить до 8 год.,

середнього шкільного віку – до 6 год., старшого шкільного віку – до 4 год. Саме у межах позашкільного простору найбільш ефективно створювати сучасне освітнє середовище, відкрите до безбар'єрної взаємодії та комунікації, зокрема, й організації розвивальних зон: зони розвитку та відпочинку, безконфліктності і релаксації, фізичної активності та розвитку, корекційно-розвивальних зон, відповідатимуть потребам й інтересам різних груп дітей і легко трансформуватимуться за необхідності у навчальні зони для проведення виховних заходів та уроків у нестандартних формах.

По-друге, це створення сприятливого середовища для виховання підростаючого покоління на основі гуманоцентричних і соціоцентричних цінностей. При цьому треба враховувати головне: чим дитина займається у свій вільний час, такою й буде її діяльність у майбутньому. Позашкільна освіта є невід'ємним складником системи освіти, спрямована на розвиток здібностей дітей і молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості; допомагає здобуттю первинних професійних знань, умінь і навичок, необхідних для соціалізації, подальшої самореалізації та професійної діяльності.

По-третє, це формування позитивного іміджу територіальної громади, міста, населеного пункту за рахунок позиціонування себе як центру тієї чи іншої підготовки, творчої діяльності, спеціалізованої взаємодії та комунікації. Це, до речі, є важливим фактором так званого «маркетингу місць», що є чинником залучення інвесторів і туристів.

По-четверте, це розвиток активності й потенціалу самоврядування жителів за рахунок як формування активного підростаючого покоління, так і завдяки залученню до формування позашкільного освітнього простору місцевого населення, суб'єктів господарської діяльності, функціонерів місцевого самоврядування.

По-п'яте, це фактор розвитку людського капіталу територіальної громади, населеного пункту за рахунок як створення додаткових можливостей для самоактуалізації підростаючого покоління, так і сприяння додатковій мотивації і реалізації можливостей для активної діяльності батьків. Зокрема, слід вказати і на перспективність тематичного розвитку позашкільної освіти у відповідності з пріоритетами й перспективами розвитку територіальної громади чи населеного пункту.

По-шосте, позашкільна освіта надає шанс для розвитку здібностей дітей соціально незахищених категорій і загалом допомагає на рівні територіальної громади вирішувати проблему доступності до якісної освіти. Адже за рахунок позашкільної освіти згладжуються диспропорції освіти шкільної, оскільки позашкільна освіта створює додаткові можливості розвитку нових компетенцій і формування індивідуальних освітніх траєкторій, які для багатьох її вихованців можуть стати важливішими за традиційну освіту. Це, звичайно, не реалізується саме по собі, а є результатом уваги територіальної громади до створення можливостей для самореалізації тих дітей і підлітків у позашкільній освіті, батьки яких не можуть фінансувати реалізацію їх інтересів у приватному порядку.

Нарешті, по-сьоме, це дуже вагомий чинник завоювання поваги, авторитету й підтримки у місцевого населення з боку владних структур територіальної громади чи міста. Активна участь місцевих керівників, підприємців, громадських діячів у розвитку структур позашкільної освіти схвально оцінюється жителями і допомагає досягти взаєморозуміння та консолідації зусиль для вирішення й інших проблем територіальної громади.

Сьогодні, на жаль, ще не можна говорити про формування цілісної та ефективної системи позашкільної освіти як простору інтеграції зусиль освітньої спільноти і територіальної громади. Проте першим кроком до створення такої системи є організація взаємодії освітніх закладів різних рівнів у межах самого освітнього простору. Ефективна взаємодія у межах освітньо-соціокультурного простору є необхідною передумовою формування повномасштабного соціоосвітнього партнерства у сфері позашкільної освіти [9]. Усе це дає підстави стверджувати, що позашкільна освіта у загальній системі безперервної освіти виконує не лише додаткову, а й випереджально-прогностичну функцію.

Важливим чинником, що позитивно впливає на розвиток закладів позашкільної освіти Дніпропетровщини, є співробітництво з науковими установами, загальноосвітніми закладами, закладами культури. Соціальне партнерство у закладах здійснюють керівники відділів, дитячих творчих об'єднань та методисти. У цьому сенсі слід відзначити плідну та результативну діяльність позашкільних закладів освіти м. Дніпра, Кривого Рогу, Павлограда, Жовтих Вод, Кам'янського, Вільногірська, Нікополя, Новомосковська і сільських територіальних громад, які творчо співпрацюють як з Дніпровською академією неперервної освіти, так і з лабораторіями превентивного виховання Інституту проблем виховання, педагогічних інновацій Інституту педагогіки АПН України.

Саме на основі освітньої співпраці розвиваються і більш масштабні проекти соціально-освітнього партнерства у позашкільному освітньому просторі. Тут ми вже маємо чимало здобутків, що є орієнтирами для подальшого розвитку співпраці всіх сторін, зацікавлених у розвитку позашкільної освіти Дніпропетровщини. Хотілося б відмітити і найбільш активних організаторів такої співпраці з освітнього середовища. Це КЗ «Гармонія» Новоїпільської сільської ради». Гуртки закладу працюють на базі закладів освіти і культури Новоїпільської територіальної громади та своєю діяльністю охоплюють дітей з 6-ти старостинських округів. Нині у закладі функціонують 8 гуртків різних напрямків, загальна кількість дітей, які їх відвідують, уже сягнула відмітки 177 осіб. Тісно співпрацюючи з закладами освіти та КЗ «Центр культури, дозвілля, молоді та спорту «Арт-палітра» Новоїпільської сільської ради», вихованці є активними учасниками місцевих і громадських свят, а також беруть участь у різноманітних акціях і челенжах, які організовує КЗПО.

Розвиток партнерства з освітніми установами району та міста – важливий ресурс розвитку закладу позашкільної освіти. Так, педагогічний колектив Палацу творчості дітей та юнацтва м. Павлоград розпочав

роботу над проектом «Педагогічні стратегії розвитку самоефективності особистості в освітньому просторі Палацу творчості дітей та юнацтва», мета якого – розвиток самоефективності як головної умови самореалізації сучасної людини, залучення педагогів до наукового пошуку, вдосконалення форм, методів і технологій навчання на основі компетентнісного підходу; психологізація й педагогізація освітнього процесу. Методичний дорожовказ «Академічна доброчесність: культура сучасної освіти» окреслив перспективи розвитку політики академічної доброчесності у закладі. Значна увага приділяється педагогіці та дидактиці освіти цифрової ери: актуальним питанням інструментарію дистанційного навчання, характеристикам змішаного навчання, візуалізації навчальної інформації. Велику роль відіграє дитяче самоврядування як дієвий засіб виховання особистості. Так, вихованці дитячого самоврядування Палацу творчості постійно беруть участь у різних проектах, акціях, конкурсах. Зокрема, вони стали переможцями конкурсу виконавчого комітету Павлоградської міської ради «Творче досягнення року» за активну життєву позицію і співпрацю з громадськими організаціями, дитячими студіями, молодіжною радою виконкому, представниками управління ДТЕК «Павлоград вугілля».

Комунальний позашкільний навчальний заклад «Міський палац дітей та юнацтва» Дніпровської міської ради – позашкільний навчальний заклад міста Дніпро, який проводить найбільшу кількість міських масових заходів. Це єдиний заклад, який організовує міські фестивалі та конкурси за комплексними довгостроковими програмами: творчою програмою «Сонячні грона», народознавчою програмою «Ярина», культурологічною програмою «Степова Еллада», екологічно-виховною програмою «Проліски» для учнів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів м. Дніпро. Конкурсні фестивалі довгострокових програм є державними та безкоштовними. Протягом багатьох років КПНЗ «Міський палац дітей та юнацтва» Дніпровської міської ради є організатором цих фестивалів і конкурсів на міському рівні. Переможці конкурсних програм рекомендуються до участі в обласних етапах.

Комунальний позашкільний навчальний заклад «Центр науково-технічної творчості учнівської молоді Металургійного району» Криворізької міської ради отримав перемогу в конкурсі проектів місцевого самоврядування «Громадський бюджет-2021» із проектом «Юний технік – розвиток технічних здібностей школярів та учнівської молоді». Ця перемога стала першою для профільних закладів позашкільної освіти у Кривому Розі і дозволила суттєво модернізувати гуртки авіа-, авто- та судномодельовання закладу.

У м. Новомосковськ на базі Центру позашкільної роботи з 2001 р. працює міська школа активістів учнівського самоврядування «Лідер». Корисною і важливою для виховання майбутніх лідерів є співпраця з міським судом, ювенальною превенцією, Центром зайнятості населення, молодіжним центром, закладами освіти міста, міською бібліотекою та громадськими організаціями. Ділові ігри, квести, круглі столи, спільні проекти і тренінги – це далеко не повний перелік

форм цікавої та необхідної для формування свідомості юних громадян співпраці школи «Лідер» з організаціями й установами міста.

Комунальний заклад «Флотилія юних моряків і річковиків» Кам'янської міської ради бере участь у проєкті міських територіальних громад «Бюджет участі». Це дієвий інструмент у розвитку місцевої демократії шляхом застосування громадської ініціативи у розподілі встановленої частини міського бюджету за пріоритетами, визначеними територіальною громадою під час подання та здійснення прямого голосування за відповідні громадські проєкти, як результату спільних дискусій про напрямки розвитку місцевої громади.

КПНЗ «Дніпропетровський обласний центр науково-технічної творчості та інформаційних технологій учнівської молоді» тісно співпрацює з Вакулівською сільською територіальною громадою, Божедарівською сільською територіальною громадою, Софіївської селищною радою, Широківською селищною радою з питання роботи гуртків науково-технічного напрямку на базі закладів освіти. І таких прикладів багаторівневої співпраці з закладами позашкільної освіти можна навести багато.

Підсумовуючи сказане, можна наголосити на тому, що позашкільна освіта є багатонаціональною, полікультурною і злагодженою функціональною системою, яка забезпечує умови і надає можливості для розвитку індивідуальних потреб дітей і молоді. На прикладі позашкільної освіти Дніпропетровщини добре видно системність у напрямку реалізації державно-громадського партнерства у закладах позашкільної освіти області.

Проте, не зважаючи на здобутки, слід звернути увагу і на системні проблеми соціоосвітнього партнерства у регіональній системі позашкільної освіти, а саме:

- залишається актуальним питання забезпечення рівного доступу до позашкільної освіти, збільшення охоплення позашкільною освітою в закладах позашкільної освіти на рівні не менше 50-60% дітей від загальної кількості дітей дошкільного і шкільного віку;
- потребують оновлення зміст і методика позашкільної освіти з урахуванням компетентнісного підходу,

що включає формування пізнавальної, практичної, творчої і соціальної компетентностей за напрямами позашкільної освіти (художньо-естетичний, науково-технічний, еколого-натуралістичний, туристсько-краєзнавчий, фізкультурно-спортивний, дослідницько-експериментальний, гуманітарний та ін.);

- важливим залишається питання системного підходу до підготовки педагогічних працівників системи позашкільної освіти, особливо в умовах відсутності даної спеціальності у Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти;

- в умовах децентралізації існує чимало проблем фінансування позашкільної освіти у територіальних громадах, адже у процесі створення окремі громади не завжди мають спроможність фінансувати позашкільну освіту, що порушує реалізацію права дітей;

- необхідне конституювання функцій закладу позашкільної освіти в адміністративно-територіальній одиниці як центру освітньої, соціокультурної та громадянської діяльності, а також створення механізмів контролю й недопущення закриття закладів позашкільної освіти;

- особливу роль в організації позашкільної освіти відіграє регіональна стратегія у сфері позашкільної освіти, яка має бути розроблена й запроваджена, та слугувати ефективним механізмом організації соціоосвітнього партнерства у цій царині, спрямованим на цільове об'єднання ресурсів для забезпечення діяльності позашкільних освітніх закладів.

Висновки. В умовах сьогодення заклади позашкільної освіти як соціальні інститути, що виконують важливу державницьку, громадянську й соціалізуючу місію, насамперед зацікавлені у співпраці та партнерстві. Налагоджена ефективна взаємодія і співпраця між закладами позашкільної освіти сприяє розвитку партнерських стосунків, формуванню якісного позашкільного освітньо-розвивального простору, мобілізації всіх можливих ресурсів для створення позитивного іміджу закладу позашкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Биковська О. В. Нові алгоритми творчості : кафедра позашкільної освіти. *Тижневик «Освіта»*. 2017. № 48-49. С. 2.
2. Биковська О. В. Освіта як система. Тріада «Людина–Освіта–Держава». *Рідна школа*. 2017. № 10-11. С. 68-75.
3. Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей. *Верховна Рада України*. Документ 995_075. Прийняття від 30.09.1990. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_075#Text (дата звернення : 25.12.2021).
4. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення : 25.12.2021).
5. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства). *Верховна Рада України*. Документ 994_017. Редакція від 01.01.2005. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017/print1510032979532000#Text (дата звернення : 25.12.2021).
6. Європейська соціальна хартія. *Верховна Рада України*. Документ 994_062. Редакція від 07.09.2016. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (дата звернення : 25.12.2021).
7. Загальна декларація прав людини. *Верховна Рада України*. Документ 995_015. Прийняття від 10.12.1948. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення : 25.12.2021).
8. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення : 25.12.2021).
9. Закон України «Про охорону дитинства». *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення : 25.12.2021).

10. Закон України «Про позашкільну освіту». *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 46. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (дата звернення : 25.12.2021).
11. Конвенція про права дитини. *Верховна Рада України*. Документ 995_021. Редакція від 20.11.2014. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення : 20.12.2021).
12. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення : 25.12.2021).
13. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя». *Верховна Рада України*. Документ 994_975. Прийняття від 18.12.2006. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення : 25.12.2021).
14. Стратегія розвитку позашкільної освіти / за ред. О. В. Биковської. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2018. 96 с.

References

1. Bykovska, O. V. (2017). Novi alhorytmy tvorchosti : kafedra pozashkilnoyi osvity [New algorithms of creativity : department of out-of-school education]. *Tyzhnevuk «Osvita»*, 48-49, 2 [in Ukrainian].
2. Bykovska, O. V. (2017). Osvida yak systema. Triada «Lyudyna–Osvita–Derzhava» [Education as a system. Triad «Man-Education–State»]. *Ridna shkola, 10-11*, 68-75 [in Ukrainian].
3. Vsesvitnya deklaratsiya pro zabezpechennya vyzhyvannya, zakhystu i rozvytku ditey [World Declaration on the Survival, Protection and Development of Children]. (1990). *Verkhovna of Rada Ukrayiny*. Dokument 995_075. Pryynyattya vid 30.09.1990. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_075#Text (accessed : 25.12.2021) [in Ukrainian].
4. Derzhavna stratehiya rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku [State Strategy for Regional Development for the period up to 2020]. (2014). *Cabinet of Ministers of Ukraine*. Postanova № 385 vid 06.08.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#Text> (accessed : 25.12.2021) [in Ukrainian].
5. Dohovir pro zasnuvannya Yevropeyskoyi Spilnoty (Dohovir pro zasnuvannya Yevropeyskoho ekonomichnoho spivtovarystva) [Treaty establishing the European Community (Treaty establishing the European Economic Community)]. (2005). *Verkhovna Rada of Ukraine*. Dokument 994_017. Redaktsiya vid 01.01.2005. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017/print1510032979532000#Text (accessed : 25.12.2021) [in Ukrainian].
6. Yevropeyska sotsialna khartiya [European Social Charter]. (2016). *Verkhovna Rada of Ukraine*. Dokument 994_062. Redaktsiya vid 07.09.2016. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (accessed : 25.12.2021) [in Ukrainian].
7. Zahalna deklaratsiya prav lyudyny [Universal Declaration of Human Rights]. (1948). *Verkhovna Rada of Ukraine*. Dokument 995_015. Pryynyattya vid 10.12.1948. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (accessed : 25.12.2021) [in Ukrainian].
8. Law of Ukraine «On Education». (2017). *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 36-39. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (accessed : 25.12.2021) [in Ukrainian].
9. Law of Ukraine «On Child Protection». (2001). *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 30. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (accessed : 25.12.2021) [in Ukrainian].
10. Law of Ukraine «On Extracurricular Education». (2000). *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 46. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (accessed : 25.12.2021) [in Ukrainian].
11. Konventsiya pro prava dytyny [Convention on the Rights of the Child]. (2014). *Verkhovna Rada of Ukraine*. Dokument 995_021. Redaktsiya vid 20.11.2014. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (accessed : 25.12.2021) [in Ukrainian].
12. Konstytutsiya Ukrayiny [Constitution of Ukraine]. (1996). *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 30. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed : 25.12.2021) [in Ukrainian].
13. Rekomendatsiya 2006/962/YES Yevropeyskoho Parlamentu ta Rady (YES) «Pro osnovni kompetentsiyi dlya navchannya protyahom usoho zhyttya» [Recommendation 2006/962/EU of the European Parliament and of the Council (EU) on core competences for lifelong learning]. (2006). *Verkhovna Rada of Ukraine*. Dokument 994_975. Pryynyattya vid 18.12.2006. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (accessed : 25.12.2021) [in Ukrainian].
14. Bykovska, O. V. (Ed.). (2018). *Stratehiya rozvytku pozashkilnoyi osvity* [Strategy for the development of extracurricular education]. Kyiv : IVTS ALKON [in Ukrainian].